Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

02.03.2026. Nr. 1-8/5

Latvijas Republikas Saeimas
Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai
saeima@saeima.lv

Par priekšlikumiem likumprojektam "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā" (Nr. 1189/Lp14)

Latvijas Republikas Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai (turpmāk – Komisija) ir nodots likumprojekts "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā" (Nr. 1189/Lp14). Ņemot vērā, ka šobrīd Komisija strādā pie minētā likumprojekta, tiesībsardze vēlas sniegt priekšlikumu, kas veicinātu bērna tiesību ievērošanu.

Šobrīd sabiedrībā aktuāls ir jautājums par bērnu seksuālās izmantošanas riskiem. Reaģējot uz publiskajā telpā izskanējušo informāciju par bērnu iespējamu ekspluatāciju modes industrijā, Komisija 2026. gada 17. februārī sasauca sēdi, kurā tika skatīts jautājums par bērna tiesībām būt pasargātam no seksuālās ekspluatācijas – esošās situācijas izvērtējums un riski tiesiskajā regulējumā un piemērošanas praksē.

Sēdes mērķis bija iegūt visaptverošu priekšstatu par pašreizējo situāciju Latvijā, izvērtēt, vai spēkā esošais tiesiskais regulējums un tā piemērošanas prakse nodrošina pietiekamu un efektīvu bērnu aizsardzību, kā arī identificēt iespējamos riskus un nepieciešamos uzlabojumus. Jau sēdes laikā tiesībsardzes pārstāve norādīja uz nepieciešamību pilnveidot Bērnu tiesību aizsardzības likumu, lai stiprinātu bērnu aizsardzību pret tiem kaitīgu informāciju.

[1] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50. panta pirmā daļa noteic aizliegumu bērniem demonstrēt, pārdot, dāvināt, izīrēt un propagandēt rotaļlietas, videoierakstus, datorspēles, laikrakstus, žurnālus

un cita veida publikācijas, kurās tiek propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika vai pornogrāfija un kuras rada apdraudējumu bērna garīgajai attīstībai vai identitātei.

Panta otrā daļa paredz, ka bērniem nedrīkst būt pieejami materiāli, kuros tiek propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika vai pornogrāfija un kuri rada apdraudējumu bērna garīgajai attīstībai, neatkarīgi no to izpausmes formas, pārraidīšanas veida vai atrašanās vietas.

Savukārt panta ceturtā daļa noteic, ka bērniem ir aizliegts atrasties vietās, kur tiek izgatavoti vai demonstrēti erotiska vai pornogrāfiska rakstura materiāli, kā arī sagatavots vai demonstrēts pornogrāfisks priekšnesums.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50.[1] panta pirmā daļa noteic, ka bērns var piedalīties dažādās aktivitātēs (pasākumos), ja tas neapdraud viņa drošību, veselību, tikumību vai citas bērna tiesības un būtiskas intereses.

[2] Par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50. pantā un 50.[1] panta pirmajā daļā noteikto aizliegumu un ierobežojumu pārkāpumiem gadījumos, kad tos izdarījusi juridiska persona[1] (komersants, biedrība vai nodibinājums), administratīvā atbildība nav paredzēta.

Tiesībsarga biroja redzeslokā ir nonācis gadījums, kad mazgadīgi bērni kā skatītāji piedalījās biedrības, kas nodarbojas ar mākslas popularizēšanu, organizētā mākslas priekšnesumā. Lai gan konkrētais priekšnesums neatbilda Pornogrāfijas ierobežošanas likumā noteiktajai pornogrāfiska priekšnesuma definīcijai[2], tas bija acīmredzami bērniem neatbilstošs[3].

Izvērtējot lietas apstākļus, Bērnu aizsardzības centrs biedrības rīcībā saskatīja Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50.[1] panta pirmās daļas iespējamu pārkāpumu un lūdza Valsts policiju izvērtēt biedrības rīcību un, ja nepieciešams, saukt pie administratīvās atbildības. Valsts policija uzsāka resorisko pārbaudi un pieņēma lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu. Vienlaikus netika vērtēts, vai pasākuma organizatoru rīcībā nav saskatāms administratīvais pārkāpums par iespējamiem Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50. panta un 50.[1] panta pārkāpumiem.

---

[1] Ja pārkāpumu ir veicis bērna vecāks vai persona, kuras aprūpē bija bērns, tad personu var saukt pie atbildības par bērnu aprūpes pienākumu nepildīšanu saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 85. pantu.

[2] Atbilstoši Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 1. pantā ietvertajām definīcijām materiāls vai izpildījums, kam piemīt izglītojoša, informatīva, zinātniska vai mākslinieciska vērtība, nav kvalificējams kā pornogrāfiska rakstura materiāls vai pornogrāfisks priekšnesums.

[3] No publiski pieejamajiem attēliem secināms, ka priekšnesuma laikā mākslinieki demonstrēja seksuāli provokatīvas pozas, daļēji atsedza dzimumorgānus, kā arī vizuāli imitēja anālās atveres stimulēšanu.

[3] Minētais gadījums izgaismo būtisku tiesiskā regulējuma un tā piemērošanas problēmu. Proti, situācijās, kad bērni tiek pakļauti viņiem acīmredzami neatbilstošam saturam, kas nesasniedz krimināltiesiskas reaģēšanas slieksni, praksē var arī netikt izvērtēta administratīvā atbildība, lai gan faktiski Bērnu tiesību aizsardzības likums ir ticis pārkāpts. Tādējādi ir konstatējams tiesiskā regulējuma piemērošanas robs, kura dēļ prettiesiska un bērniem kaitīga rīcība paliek bez atbilstošām tiesiskām sekām.

[4] Grūtības piemērot atbildību par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50. panta pārkāpumiem rodas arī tāpēc, ka tiesību akti neskaidro termina "erotiska rakstura materiāli" nozīmi. Latvijas normatīvajos aktos erotiska rakstura materiālu definīcija bija iekļauta Ministru kabineta noteikumos Nr. 348 "Noteikumi par erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālu ievešanu, izgatavošanu, izplatīšanu, publisku demonstrēšanu vai reklamēšanu", kas zaudēja spēku 01.06.2005.[4]

Termina "erotiska rakstura materiāli" skaidrojuma iztrūkums faktiski padara Bērna tiesību aizsardzības likuma 50. pantā noteiktos ierobežojumus attiecībā uz erotiska rakstura materiālu pieejamību nepiemērojamu. Šāda situācija ne tikai apdraud bērna tiesības uz aizsardzību no viņa labklājībai kaitīgas informācijas un materiāliem, bet arī vecāku iespējas nodrošināt, ka bērniem viņu labklājībai kaitīga informācija nekļūst pieejama publiskos pasākumos.

[5] Bērnu pakļaušana seksualizētam, viņu vecumam neatbilstošam saturam rada ne tikai tiešu kaitējumu bērna attīstībai, bet var kalpot arī par priekšnoteikumu bērna pakāpeniskai seksualizēšanai un ievilināšanai seksuālas izmantošanas situācijās. Eiropas Padomes Lanzarotes konvencijas[5] 22. pants ir vērsts tieši uz to situāciju novēršanu, kurās bērns tiek padarīts par seksuālu darbību vērotāju, jo tas var radīt kaitējumu bērna psiholoģiskajai veselībai un deformēt izpratni par seksualitāti un savstarpējām attiecībām.[6]

[4] Ministru kabineta 1995. gada 22. novembra noteikumi Nr. 348 "Noteikumi par erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālu ievešanu, izgatavošanu, izplatīšanu, publisku demonstrēšanu vai reklamēšanu" I. sadaļa sniedz erotiska rakstura materiālu definīciju— sacerējumi, iespiedizdevumi, attēli, datorprogrammas, filmas, video un skaņu ieraksti, televīzijas un radio raidījumi, kuros attēlots vai aprakstīts cilvēks vai viņa darbība tādā veidā, lai izraisītu lasītāja, skatītāja vai klausītāja iespējamo dzimumtieksmi.

[5] Eiropas Padomes Konvencija par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību.

[6] Council of Europe. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201). Lanzarote, 25 October 2007.

Pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.^{2} panta 3. punktā noteikto kompetenci iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērnu tiesību ievērošanu, kā arī likuma "Saeimas kārtības rullis" 95. panta pirmās daļas 8. punktu, aicinu:

1) Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteikt administratīvo atbildību juridiskajām personām par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50. panta pirmajā, otrajā un ceturtajā daļā un 50.^{1} panta pirmajā daļā noteikto aizliegumu un ierobežojumu pārkāpšanu;
2) Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1. pantā ietvert termina “erotiska rakstura materiāls” skaidrojumu.

Ar cieņu

tiesībsardze Karina Palkova